

OCHRANA, TVORBA A MANAŽMENT KRAJINY

KLÚČOVÉ OTÁZKY A KLÚČOVÉ ZISTENIA

Aký je podiel vidieckeho a mestského obyvateľstva?

V roku 2018 mala SR 2 890 sídel. Z uvedeného počtu bolo 140 miest a 2 750 dedín. Viac obyvateľov (53 %) malo trvalý pobyt v mestách ako na vidieku (47 %).

Aký je vývoj vo financovaní Programu obnovy dediny?

Vývoj pridelených dotácií má kolísavý charakter. V roku 2018 predstavovala schválená dotácia z Environmentálneho fondu sumu **799 864,17 eur**. Celková vyčerpaná suma v rámci POD bola **767 233,20 eur**. Celková priemerná dotácia na jedného žiadateľa bola **4 790 eur**.

Aký je podiel prírodných oblastí v mestách SR?

V roku 2018 bolo vybraných 8 miest SR pre zisťovanie stavu prírodných oblastí podľa indikátorov mestskej biodiverzity. Z nich najväčší podiel prírodných oblastí má mesto Pezinok,

kde viac ako 30 % územia mesta tvoria prírodné oblasti.

Aké je zloženie pamiatkového fondu SR a jeho stav?

V roku 2018 došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnuteľných) kultúrnych pamiatok. Evidovaných bolo 9 990 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP) a 15 169 hnuteľných NKP. Dlhodobou (od roku 1993) vzrástol počet nehnuteľných NKP o 44,6 %, strednodobou (od roku 2005) to predstavuje nárast o 29,3 % a medziročne o 1,4 %. Cez 25 % nehnuteľných pamiatok vykazuje narušený alebo dezolátny stavebno-technický stav. Dlhodobou tento stav poklesol len minimálne (o 0,8 %), v strednodobom horizonte dokonca mierne vzrástol a medziročne sa prakticky nezmenil.

Aký je počet evidovaných environmentálnych záťaží?

V Informačnom systéme environmentálnych záťaží bolo k roku 2018 evidovaných 882 pravdepodobných environmentálnych záťaží, 313 potvrdených a 805 už sanovaných environmentálnych záťaží, v registri časti A a súčasne v registri časti C bolo 113 lokalít, v registri časti B a súčasne v registri časti C bolo 122 lokalít.

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ A VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Prírodné podmienky predurčujú SR k tomu, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie. V roku 2018 na vidieku žilo 47 % obyvateľstva. Vývoj obyvateľstva žijúceho v mestách poukazoval na mierny pokles z 56 % v roku 2005 na 53 % v roku 2018, keď v mestách žilo viac žien (52 %) ako

mužov. Z 2 890 sídel nachádzajúcich sa na území SR je 2 750 vidieckych obcí (95 %) a 140 miest (5 %). Z celkovej rozlohy SR podľa jednotlivých typov regiónov najväčší podiel 59,0 % je prevažne vidieckych, 36,8 % podiel majú prechodné regióny a najnižší podiel 4,2 % predstavujú prevažne mestské regióny.

STAROSTLIVOSŤ O VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Program obnovy dediny (POD) počas svojej 21-ročnej implementácie preukázal, že je jedným z vyhľadávaných a úspešných nástrojov rozvoja vidieka. V Európe je aplikovaný štátmi a regiónmi združenými v Európskom pracovnom spoločenstve pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) už viac ako 25 rokov. SR je členom spoločenstva prostredníctvom rezortu životného prostredia od roku 1997 a od roku 1998 sa realizuje POD aj v SR.

Program vytvoril priestor na miestny rozvoj v podmienkach EÚ, uplatňuje a rozvíja princípy regionálnej a štrukturálnej politiky, Miestnej agendy 21 a aktívne prispieva k podpore integrovaného rozvoja vidieka.

Program obnovy dediny 2018 bol implementovaný prostred-

níctvom troch dotačných oblastí:

- **Kvalita životného prostredia na vidieku**
- **Zelená infraštruktúra a adaptačné opatrenia na zmierňovanie dopadov zmeny klímy**
- **Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета**

Za **21** rokov činnosti POD bolo podaných 13 110 žiadostí od obcí a 933 žiadostí od mikroregionálnych združení, pričom dotácia bola poskytnutá na **3 574** projektov (3 287 obcí a 287 MR) v celkovej výške **11 625 041 eur**.

V roku 2018 podpora POD dosiahla celkovú výšku **767 233,20 eur** a celková priemerná dotácia na jedného žiadateľa bola **4 790 eur**.

Graf 057 | Vývoj pridelených dotácií POD

Zdroj: SAŽP

Od roku 1990 s dvojročnou pravidelnosťou vyhlasuje ARGE súťaž o **Európsku cenu obnovy dediny**. Národnou formou tohto podujatia je súťaž **Dedina roka**, ktorú SR organizuje od roku 2001. Vyhlasovateľmi národnej súťaže sú MŽP SR, SAŽP, Spolok pre obnovu dediny a Združenie miest a obcí Slovenska.

Obec **Oravská Polhora** postúpila do európskej súťaže ako víťaz národnej súťaže Dedina roka 2017. Na základe mimoriadnych výsledkov získala Oravská Polhora **Európsku cenu obnovy dediny za komplexný, trvalo udržateľný rozvoj dediny mimoriadnej kvality**.

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

V roku 2018 bolo na území SR 140 miest. Z celkového počtu miest je 68 miest s počtom obyvateľov do 10 tisíc, 62 miest s počtom obyvateľov 10 až 50 tisíc, 8 miest má počet obyvateľov od 50 do 200 tisíc a 2 mestá majú počet obyvateľov nad 200 000, pričom v nich v roku 2018 žilo 12,32 % populácie SR. **Najvyššie percento (23,6 %) mestských obyvateľov žilo v mestách s počtom obyvateľov od 10 do 50 tisíc.**

Mnohé mestá Slovenska sa **aktívne podieľajú** na riešení základných **environmentálnych problémov**. Kvalita ovzdušia a s ňou súvisiaca prašnosť (domáce kúreniská, doprava atď.), emisie z dopravy a priemyslu, otázka mestskej mobility či komunálneho odpadu sú spolu s prejavmi zmeny klímy (pribúdanie extrémnych prejavov počasia, povodní alebo sucha, predĺženie peľovej sezóny atď.) hlavnými problémami, s ktorými sa budú musieť mestá v najbližších rokoch vyrovnáť. Účinným nástrojom v boji voči nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy je podpora, budovanie, revitalizácia a ochrana prvkov zelenej a modrej infraštruktúry. Okamžitá realizácia mitigačných a adaptačných opatrení na území miest môže priniesť pozitívny efekt na zdravie ich obyvateľov.

V roku 2018 bola prijatá **Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030**, rámcový dokument, ktorého cieľom bolo zhodnotiť aktuálny stav oblasti rozvoja miest a navrhnuť všeobecne prospešné a aplikovateľné princípy a ucelený súbor opatrení pre systémové zmeny súčasného stavu, ktoré posilnia úlohu miest v celkovom rozvoji SR. Táto problematika je tiež súčasťou Envirostratégie 2030, podľa ktorej územné pláno-

vania zabezpečí vyvážený vzťah medzi potrebami obyvateľstva, hospodárskou činnosťou a životným prostredím. Bude zabezpečená ochrana prvkov územných systémov ekologickej stability. Vytvorí sa integrovaný koncept ochrany krajiny na základe Európskeho dohovoru o krajine. Zachovávajú a revitalizujú sa charakteristické formy krajiny v súlade s historickým a prirodzeným kontextom.

Mestské politiky a ich uplatňovanie pri rozvoji miest s ohlasom na zvýšenie kvality zdravia obyvateľov predstavovali nosné témy IX. ročníka **medzinárodnej odbornej konferencie Životné prostredie miest** s podtitulom **„Zelené mesto, zdravé mesto = udržateľné mesto“**. Cieľom konferencie bolo podporiť úsilie miest zamerané na zlepšenia kvality životného prostredia a prechod na zelené hospodárstvo.

Kvalita životného prostredia úzko súvisí s mierou zachovávaní a udržiavania prírodných a mestských ekosystémov. Preto dôležitou úlohou miest je **ochrana a udržanie biodiverzity** v ich bezprostrednom okolí a v krajine, ktorá ich obklopuje. Zamedzenie a postupné odstraňovanie fragmentácie prírodných oblastí a zároveň podpora a posilnenie konektivity prírodných a poloprirodných území predstavujú kľúčové spôsoby ako udržať a zvýšiť biodiverzitu miest.

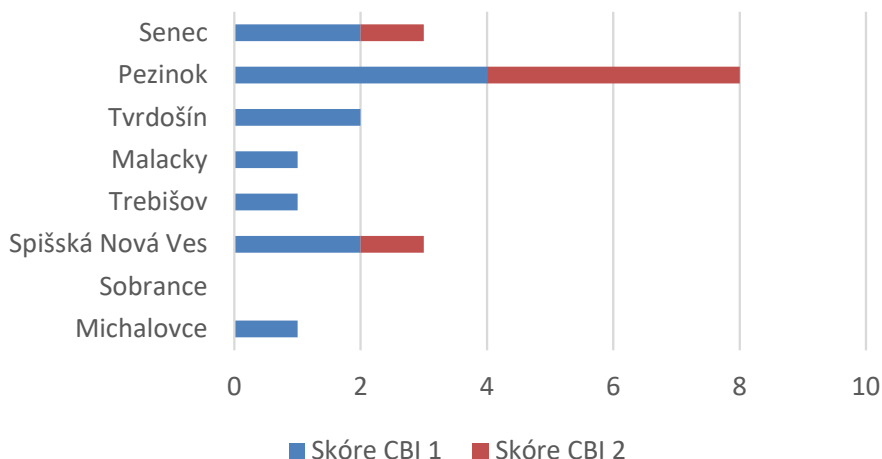
V roku 2018 sa pokračovalo v stanovovaní podielu prírodných oblastí podľa **indikátorov mestskej biodiverzity** analyzovaním **dalších 8 miest** (Michalovce, Sobrance, Spišská Nová Ves, Trebišov, Malacky, Tvrdošín, Pezinok a Senec). Bolo vykonané

mapovanie zelene, kde sa ako zdroj dát použil produkt služby diaľkového monitorovania Zeme EÚ Copernicus – tzv. vrstva mestskej stromovej vegetácie (Street tree layer). Sledované boli 2 indikátory – indikátor 1: Podiel prírodných oblastí v meste (CBI 1) a indikátor 2: Stanovenie konektivity ekologických sietí (CBI 2).

Na základe výsledkov získaných pri stanovovaní hodnôt indikátorov CBI 1 a CBI 2 vyplynulo, že najväčší podiel prírodných oblastí malo mesto Pezinok. Vyskytujú sa v ňom dve relatívne

veľké plochy Území európskeho významu spolu s rozlohou 2 190,66 ha (CBI 1 – 30,11 %, CB 2 – 1561,36 ha), čo zodpovedá najvyššiemu skóre 4 (hodnotenie podľa manuálu pre stanovovanie indikátorov City Biodiversity): Kuchynská hornatina s výskytom 7 biotopov európskeho významu a 5 druhov európskeho významu a Homolské Karpaty s výskytom 8 biotopov európskeho významu a 14 druhov európskeho významu. Na druhej strane v meste Sobrance sú prírodné oblasti zastúpené alúviami potokov s rozlohou 5,5 ha, čo predstavuje len 0,51 %.

Graf 058 I Vyhodnotenie indikátorov CBI 1 a CBI 2

Zdroj: SAŽP

Skóre (podľa CBI 1) pre podiel prírodných oblastí v meste: 0 bodov: < 1,0 %; 1 bod: 1,0 % – 6,9 %; 2 body: 7 % – 13,9 %; 3 body: 14,0 % – 20 %; 4 body: > 20,0 %

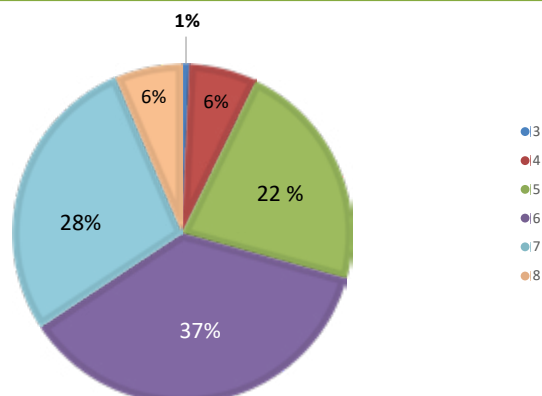
Skóre (podľa CBI 2) pre stanovenie konektivity ekologických sietí ako prostriedok boja s fragmentáciou: 0 bodov: < 200 ha; 1 bod: 201 – 500 ha; 2 body: 501 – 1000 ha; 3 body: 1001 – 1500 ha; 4 body: > 1500 ha

V roku 2018 predstavovala **spotreba pitnej vody v mestách 52 % z celkovej spotreby** SR. Priemerná spotreba pitnej vody v mestách mala od roku 2001 **klesajúci charakter**. V porovnaní s rokom 2001 klesla spotreba pitnej vody v mestách do roku 2018 o 49,7 %. Na prvom mieste **v spotrebe pitnej vody** bola v roku 2018 **Bratislava** so spotrebou 32 326 tis.m³, čo predstavovalo 15,5 % z celkovej spotreby SR. Nasledovali mestá Trnava (1,9 %) a Hlohovec (1,1 %), ktoré mali spotrebu nad 1 %. Spotreba ostatných 137 miest bola pod 1 %. Najnižšie hodnoty boli namerané v mestách Šaštín-Stráže (0,08 %), Gabčíkovo a Gbely (0,09 %).

V prepočte na obyvateľa malo **najväčšiu spotrebu** pitnej vody kúpeľné mesto **Dudince** (925,5 l/obyv./deň) a **najmenšiu Košice** (6 l/obyv./deň).

O zefektívnenie **odpadového hospodárstva** sa slovenské mestá usilujú okrem znižovania produkcie komunálneho odpadu, budovania siete zberných dvorov, budovania kompostární aj skvalitňovaním a rozširovaním systému separovaného zberu. V roku 2018 iba **9 miest** SR zabezpečovalo **všetkých 8 kategórií triedeného zberu odpadu** (papier a lepenka, sklo, textilie, plasty, kovy, bioodpad, nápojový kartón, batérie a akumulátory), 39 miest 7 kategórií a najviac miest (51) 6 kategórií.

Graf 059 I Počet kategórií triedeného KO v mestách SR (2018)

Zdroj: SAŽP

Prašnosť, hluk, vibrácie a emisie spôsobené dopravou výrazne ovplyvňujú kvalitu životného prostredia v mestách. Jedným z **významných cieľov mestských stratégií** je práve modernizácia a výstavba infraštruktúry pre nemotorovú do-

pravu – **cyklistická sieť** (vyhradené cyklistické chodníky a dopravné pruhy). V meste Žilina narástla dĺžka cyklochodníkov z 8,69 km v roku 2013 na 12,3 km v roku 2018, v meste Trnava z 11,16 km na 19,93 km a v meste Nitra z 8,75 na 15,3 km.

DEGRADOVANÉ EKOSYSTÉMY SR

V roku **2018** prebehlo mapovanie degradovaných ekosystémov (DE) v **Bratislave a 15 mestách Trenčianskeho samosprávneho kraja**. Zaznamenaných bolo **96 lokalít degradovaných ekosystémov** s celkovou **rozlohou 375,44 ha**. Podľa pôvodného funkčného využitia patrí medzi územia bývania a občianskej vybavenosti 38 plôch, medzi územia priemys-

selnej výroby 20 plôch. Medzi územia športu, rekreácie a cestovného ruchu patrí 13 plôch, územia poľnohospodárskej a lesohospodárskej výroby 9 plôch, územia dopravnej a technickej infraštruktúry 7 plôch, územia ťažobných areálov 6 plôch, územia vojenských objektov a zariadení 2 plochy a iné územia 1 plocha.

Tabuľka 028 I Zmapované degradované ekosystémy (2018)

Mesto	Rozloha (ha)	Počet lokalít	Rok mapovania
Bratislava	221,97	51	2017 – 2018 (spoločne s Magistrátom mesta Bratislava)
Považská Bystrica	7,36	5	2018
Nemšová	0,26	1	2018
Púchov	0	0	2018
Stará Turá	0,33	2	2018
Myjava	2,15	3	2018
Brezová pod Bradlom	2,79	4	2018
Nové Mesto nad Váhom	59,34	6	2018
Dubnica nad Váhom	4,53	3	2018
Nová Dubnica	2,7	1	2018
Ilava	1,06	3	2018
Handlová	49,97	10	2018
Nováky	20,99	4	2018
Trenčianske Teplice	0,35	1	2018
Bojnice	1,07	1	2018
Bánovce nad Bebravou	0,57	1	2018

Zdroj: SAŽP

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

Základným územnoplánovacím dokumentom SR je **Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001**, ktorá bola aktualizovaná v roku 2010. Na úrovni regiónov majú všetky samosprávne kraje platné územné plány, ktoré podľa potreby priebežne aktualizujú v súlade s ustanoveniami stavebného zákona. Ministerstvo dopravy a výstavby SR podporuje od

roku 2006 každoročne obce poskytovaním dotácií na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií obcí podľa zákona č. 226/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Pre rok **2018** bola **schválená dotácia** pre 71 obcí vo výške **610 000 eur**.

Tabuľka 029 I Stav územnoplánovacej dokumentácie podľa jednotlivých krajov

Kraj	Celkový počet obcí	Počet schválených plánov obcí a miest, ich zmien a doplnkov			
		2015	2016	2017	2018
Bratislavský	73	13	9	8	14
Trnavský	251	30	49	47	45
Trenčiansky	276	23	28	26	32
Nitriansky	354	26	31	20	19
Banskobystrický	516	26	31	25	23
Žilinský	315	37	44	36	27
Prešovský	665	53	58	61	39
Košický	440	14	25	41	40
Spolu	2 890	222	275	264	239

Zdroj: MDV SR

EURÓPSKY DOHOVOR O KRAJINE

Európsky dohovor o krajine (EDoK) ako jeden z **dohovorov Rady Európy** má za **cieľ** ochranu, manažment a plánovanie krajiny a organizovanie európskej spolupráce v tejto oblas-

ti. K 31. decembru 2018 k dohovoru **pristúpilo 41 členských krajín**, 39 z nich ho ratifikovalo a následne v nich vstúpil do platnosti. Na Slovensku platí od 1. decembra 2005.

Vyhodnotenie implementácie Európskeho dohovoru o krajine v roku 2018

Kompetentným orgánom pre koordináciu, riadenie plnenia záväzkov a koordinovanie spolupráce s dotknutými rezortmi v rámci implementácie dohovoru v SR je **MŽP SR**. Podpora implementácie EDoK na Slovensku je orientovaná do **štyroch hlavných pilierov**: inštitucionálna podpora, propagácia, spolupráca a odborná podpora.

Súčasťou implementácie dohovoru je manažment nominácie zástupcu SR v **Cene Rady Európy za krajinu**. SR pristúpila k udeľovaniu **Ceny Slovenskej republiky za krajinu** v roku 2010. Jej cieľom je oceniť významné aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny, a to v dvojročnom cykle. Vyhlasovateľom ceny je MŽP SR a úlohu národného koordinátora zabezpečuje SAŽP. Do **piateho ročníka** Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2018 bolo nominovaných 12 projektov realizovaných šiestimi samosprávami a šiestimi mimovládnyimi organizáciami. **Laureátom** národnej ceny sa stalo **občianske združenie KALVÁRSKY FOND** za projekt „**Barokový krajinný areál s architektonickým komplexom Kalvárie na vrchu Scharffenberg v Banskej Štiavnici**“. Odborná komisia udelila cenu „za záchranu ohrozeného unikátneho krajinného komplexu dobrovoľníckou prácou s uplatnením špecifických manažérskych postupov“. Odborná komisia ceny sa rozhodla udeliť aj tri osobitné uznania: mestu Holíč za projekt „Sprievodca bylinkovou záhradou“, občianskemu združeniu KATARÍNKA

za projekt „Katarínka – dobrovoľnícka záchranu ruín Kláštora a Kostola sv. Kataríny Alexandrijskej“ a občianskemu združeniu kRAJ za projekt „Včelí kRAJ“.

Laureát piateho ročníka Ceny SR za krajinu – občianske združenie KALVÁRSKY FOND získal nomináciu na účasť v **Cene Rady Európy za krajinu 2018/2019** ako jediný zástupca SR v zmysle článku 11 dohovoru.

Viac informácií o cene je dostupných na www.cenazakrajinu.sk.

V rámci podpory dohovoru a výmeny poznatkov v procese starostlivosti o krajinu v SR sa v roku 2018 uskutočnilo **viacero odborných podujatí**. V poradí už X. ročník **Informačného dňa k EDoK** sa konal 20. marca 2018 v priestoroch Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice pri TU vo Zvolene. Zameraný bol na uplatňovanie zásad dohovoru na rôznych úrovniach, od európskej až po miestnu úroveň, ako aj na prezentácie s návrhmi ekostabilizačných, protipovodňových a adaptačných opatrení na zmiernenie dopadov klímy. Nosným odborným podujatím bol XXII. ročník **konferencie KRAJINA – ČLOVEK – KULTÚRA**, organizovanej SAŽP v spolupráci s MŽP SR a FEE TU vo Zvolene s podtitulom „Od krajiny ku kultúre“. Bol zameraný na hľadanie nových nástrojov ochrany krajiny na Slovensku a hľadanie prieniku tematických okruhov jednotlivých profesií.

RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE A TRVALO UDRŽATEĽNOM ROZVOJI KARPÁT

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. **Karpatský dohovor**) bol prijatý a podpísaný siedmimi stredoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Ukrajina) v máji 2003 v Kyjeve a do platnosti vstúpil v roku 2006. **Cieľom** dohovoru je zabezpečiť spoluprácu jednotlivých zmluvných strán a komplexný prístup pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.

V rámci plnenia úloh vyplývajúcich z Karpatského dohovoru sa o. i. v roku 2018 na pôde MŽP SR konalo **stretnutie Kancelárií pre trvalo udržateľný cestovný ruch** v Karpat-skom regióne. V marci 2018 na podnet MPRV SR **zasadala Medzirezortná komisia** ku Karpatskému dohovoru ohľadne implementácie a identifikácie vplyvov jednotlivých článkov **Protokolu o trvalo udržateľnom poľnohospodárstve a rozvoji vidieka** ku Karpatskému dohovoru (Protokol SARD).

Aktívna účasť zástupcov SR bola zabezpečená aj na **5. zasadnutí Pracovnej skupiny Karpatského dohovoru pre kultúrne dedičstvo a tradičné znalosti** (Budapešť, Szentendre, Maďarsko), kde boli o. i. vypracované pripomienky k návrhu Protokolu pre kultúrne dedičstvo a tradičné znalosti.

V Budapešti sa konalo aj **8. stretnutie pracovnej skupiny pre trvalo udržateľnú dopravu**, ktorého sa zúčastnili zástupcovia MŽP SR a MDV SR. V rámci tohto stretnutia bol zúčastneným predstavený **projekt TRANSGREEN**, ktorého jedným z výstupov by mal byť aj **Strategický akčný plán pre trvalo udržateľnú dopravu v Karpat-skom regióne** (s aktívnymi vstupmi SR), ktorý má pomôcť zmluvným stranám dohovoru lepšie implementovať Protokol o trvalo udržateľnej doprave ku Karpatskému dohovoru. V dňoch 5. – 6. 9. 2018 sa v Bratislave konala **konferencia Plánovanie trvalo udržateľnej dopravy v Karpatoch. Najnovší vývoj a kroky vpred**, ktorú organizovala v rámci projektu TRANSGREEN Národná diaľničná spoločnosť Slovensko ako jeden z hlavných partnerov projektu. V dňoch 20. – 21. 11. 2018 sa v Bukurešti v Rumunsku

konal Kickoff míting k **projektu CONNECT GREEN**, na ktorom sa aktívne zúčastnili zástupcovia MŽP SR a MDV SR (asociovaný partneri projektu) a zástupcovia ŠOP SR (hlavný partner projektu). Projekt CONNECT GREEN nadväzuje na projekt TRANSGREEN a jeho **cieľom** je zabezpečiť ekologické prepojenie krajiny, zabezpečenie migračných trás živočíchov a eliminácia úhynu živočíchov na cestách.

V rámci **Pracovnej skupiny pre biodiverzitu** boli nominovaní zástupcovia ŠOP SR do pracovnej podskupiny pre veľké šelmy a zabezpečená bola účasť zástupcu ŠOP SR na workshope o štandardizácii monitoringu veľkých šeliem v Karpatoch počas konferencie Forum Carpaticum (Eger, Maďarsko, 15. 10. 2018). ŠOP SR pracovala na **príprave Akčného plánu pre veľké šelmy v Karpatoch**. Správa NAPANT uskutočnila mapovanie karpatského endemického taxónu *Thlaspi caerulescens ssp. tatrense* v okolí Liptovskej Tepličky a vykonávaná bola verifikácia dát z databáz o výskyte endemitov. V rámci **Pracovnej skupiny pre udržateľné hospodárenie v lesoch**, ŠOP SR aktívne spolupracuje s EEA/ETC a Univerzitou v Malage na spracovaní prehľadu o pralesoch Karpát. V rámci **Karpatskej sústavy chránených území (CNPA)** ŠOP SR spolupracovala na návrhu projektu Budovanie manažmentových kapacít karpatských chránených území pre integrovanie ochrany biodiverzity a miestneho socio-ekonomického rozvoja (Centralparks) v rámci programu INTERREG Stredná Európa.

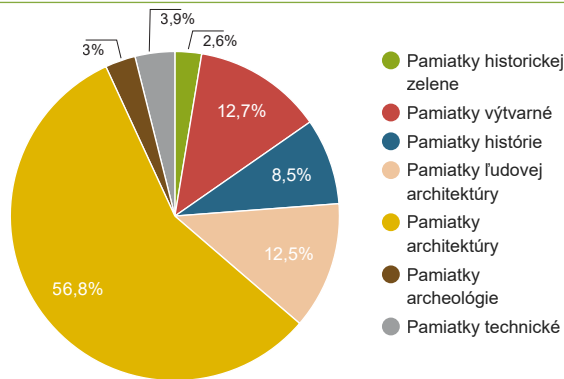
Pri príležitosti **15. výročia Karpatského dohovoru** sa konalo na Ukrajine slávnostné podujatie „Karpaty – životodarné prepojenie pre európsku integráciu a trvalo udržateľný regionálny rozvoj“ a následný workshop „Chránené územia – motory pre regionálny rozvoj horských oblastí na Ukrajine“. Zástupcovia MŽP SR, MDV SR, KPÚ BB a ŠOP SR sa aktívne zúčastnili aj na **9. zasadnutí Implementačnej komisie Karpatského dohovoru** (Viedeň, Rakúsko), kde sa plánovali aktivity na nasledujúci rok a kde sa SR ponúkla, že zorganizuje pracovnú skupinu pre lesy ku Karpatskému dohovoru.

PAMIATKOVÝ FOND

Významnými prvkami krajiny sú **kultúrne pamiatky**. Základ **historických sídelných štruktúr** v krajine predstavujú **nehnuteľné kultúrne pamiatky**. V roku 2018 oproti roku 2017

došlo opäť **k nárastu** celkového počtu nehnuteľných (i hnu-teľných) kultúrnych pamiatok.

Graf 060 I Štruktúra nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok podľa druhov (2018)

Zdroj: PÚ SR

K 31. 12. 2018 bolo evidovaných v SR **9 990 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP)**, čo predstavuje nárast oproti roku 2017 o 34 NKP. Zložené sú zo 16 963 **pamiatkových objektov** (nárast o 236). **Hnuteľných NKP** bolo **15 169** (nárast o 41), z toho 98 % je sakrálneho charakteru. Hnuteľné NKP sú zložené z 34 934 pamiatkových predmetov (nárast o 200).

Podľa literárnych prameňov bolo v SR asi 300 **hradov**. V súčasnosti z 9 990 nehnuteľných NKP je 102 **hradov** a 438 **kaštieľov**. V rámci **pamiatkových objektov (PO)** tvoriacich NKP sa k roku 2018 eviduje:

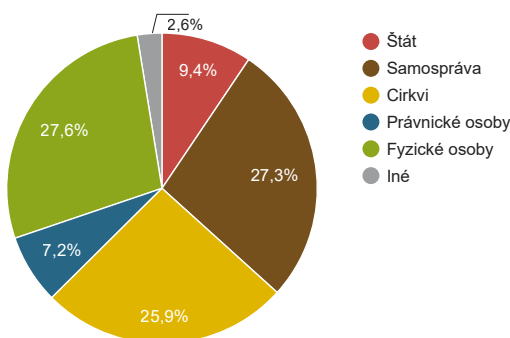
- 578 kaštieľov a kúrií (+3)
- 102 hradov (+1)
- 81 kláštorov (+1)

- 1 634 kostolov (+5)
- 943 ľudových domov (+4)
- 2 374 meštianskych domov (-3)
- 388 palácov a vil (+2)
- 29 prístenných plastik (božia muka)
- 12 prístenných križov a prístenných stĺpov (+2)
- 491 pamätných tabúl a pamätných miest (-8)
- 76 cintorínov (okrem prikostolných) (+6)
- 289 hrobov (individuálnych i spoločných) (-1)*
- 69 hrobiek

Poznámka: Čísla v zátvorke uvádzajú zmenu počtu PO oproti predchádzajúcemu roku.

** V rámci hrobov sú započítané všetky evidované hroby, nielen vojenské.*

Graf 061 I Vlastnícka forma nehnuteľných NKP (2018)

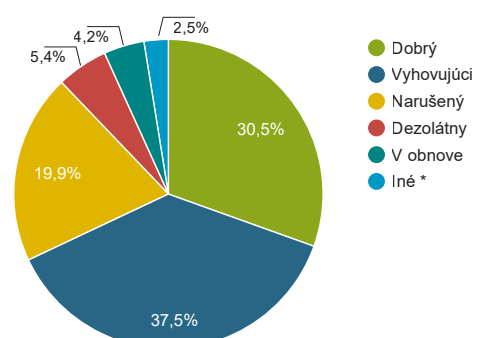
Zdroj: PÚ SR

* Kategóriu „Iné“ (2,54 %) tvoria PO s iným stavom (fyzický zánik, obnovou strata pamiatkových hodnôt, AG – neprezentovaná alebo KP – dlhodobo nezvestná)

Vlastnícka forma NKP v prípade štátu, samosprávy, cirkvi a fyzických osôb je za ostatných 5 rokov pomerne stabilná a percentuálne sa mení len minimálne. Zmeny vlastníctva v oblasti štátu, samosprávy a cirkvi sú minimálne, výraznejšie

Stavebno-technický stav PO je za posledných 5 rokov nemenný (percentuálne štatisticky nevýznamný). Príčiny v pretrvávajúcom počte objektov v zlom stave sú hlavne v ich nevhodnom využití, resp. v absencii využitia.

Graf 062 I Stavebno-technický stav nehnuteľných NKP (2018)

Zdroj: PÚ SR

sú zmeny vlastníctva v rámci oblasti právnických a fyzických osôb (predaj – kúpa, darovanie, dedenie a pod.), čo je prirodzený vývoj.

Okrem ochrany pamiatok – objektov ako solitérov je pamiatkový fond **chránený aj plošne** v pamiatkových územiach: **pamiatkových rezerváciách** (PR – 28) a **pamiatkových zónach** (PZ – 82). V roku 2018 pribudli 2 PZ: Pamiatková zóna Martin – Malá Hora a Hostihora a Pamiatková zóna Pezinok.

Tabulka 030 I Mestské pamiatkové rezervácie (MPR)

Historické sídelné štruktúry		
Mestské pamiatkové rezervácie	Vyhlásenie	Počet KP
1. Banská Bystrica	18. 5. 1955	200
2. Banská Štiavnica	11. 6. 1950	191
3. Bardejov	11. 6. 1950	131
4. Bratislava	5. 10. 1954	264
5. Kežmarok	11. 6. 1950	256
6. Košice	2. 2. 1983	500
7. Kremnica	11. 6. 1950	116
8. Levoča	11. 6. 1950	339
9. Nitra	21. 1. 1981	23
10. Podolíneec	11. 6. 1991	63
11. Prešov	11. 6. 1950	257
12. Spišská Kapitula	11. 6. 1950	24
13. Poprad-Sp. Sobota	11. 6. 1950	89
14. Svätý Jur	23. 5. 1990	26
15. Štiavnické Bane	15. 8. 1995	20
16. Trenčín	11. 9. 1987	112
17. Trnava	11. 9. 1987	139
18. Žilina	11. 9. 1987	58

Tabulka 031 I Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (PRLA)

Historické sídelné štruktúry		
Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry	Vyhlásenie	Počet KP
1. Brhlovce	14. 9. 1983	25
2. Čičmany	26. 1. 1977	36
3. Osturňa	3. 10. 1981	135
4. Plavecký Peter	23. 5. 1990	28
5. Podbiel	14. 9. 1977	56
6. Sebechleby	21. 1. 1981	89
7. Špania Dolina	10. 1. 1979	83
8. Veľké Leváre	21. 1. 1981	25
9. Vlkolíneec	26. 1. 1977	73
10. Ždiar	14. 9. 1977	183

Zdroj: PÚ SR

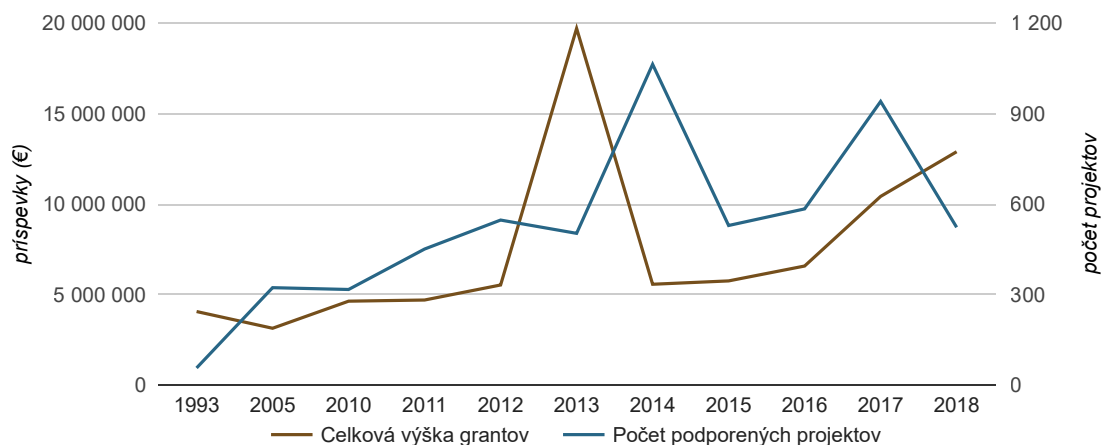
Poznámka: v počte Mestských pamiatkových rezervácií je zarátaná aj pamiatková rezervácia technických diel (1).

Zdroj: PÚ SR

Na obnovu národných kultúrnych pamiatok prostredníctvom **dotáčného programu MK SR „Obnovme si svoj dom“**

bolo v roku 2018 podporených **523** žiadostí v celkovej výške **12 889 924 eur**.

Graf 063 I Vývoj príspevkov z programu „Obnovme si svoj dom“

Zdroj: MK SR

SVETOVÉ DEDIČSTVO

Svetové dedičstvo (SD) predstavuje jedinečnú hodnotu, ktorá presahuje národné hranice a je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva. Jeho permanentná ochrana má najvyššiu dôležitosť u medzinárodnej komunity ako celku. Vyvrcholením úsilia pri vytváraní ochrany

kultúrneho a prírodného dedičstva bolo prijatie **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** na generálnej konferencii UNESCO v Paríži v roku 1972, ktorý SR ratifikovala 15. 11. 1990.

Lokality zapísané do Zoznamu svetového dedičstva

Zoznam SD k roku 2018 obsahoval **1 092 lokalít** celého sveta, z toho 845 kultúrnych, 209 prírodných a 38 zmiešaných, zo **167 členských štátov** Dohovoru.

Celkovo je do Zoznamu SD zapísaných za SR **sedem lokalít**. Sú to:

v rámci kultúrneho dedičstva

- Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry **Vlkolíneec**, miestna časť Ružomberka, aj s ochranným pásmom (Cartagena, 1993)
- **Levoča, Spišský hrad a súvisiace kultúrne pamiatky okolia** (Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Ducha v Žehre), (Cartagena, 1993); rozšírenie o územie pamiatkovej rezervácie Levoča – historické jadro Levoče a dielo Majstra Pavla v roku 2009 vrátane ochranného pásma
- **Banská Štiavnica s technickými pamiatkami jej okolia** (Banská Štiavnica, Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhne, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilja; najmä 23 vodných nádrží

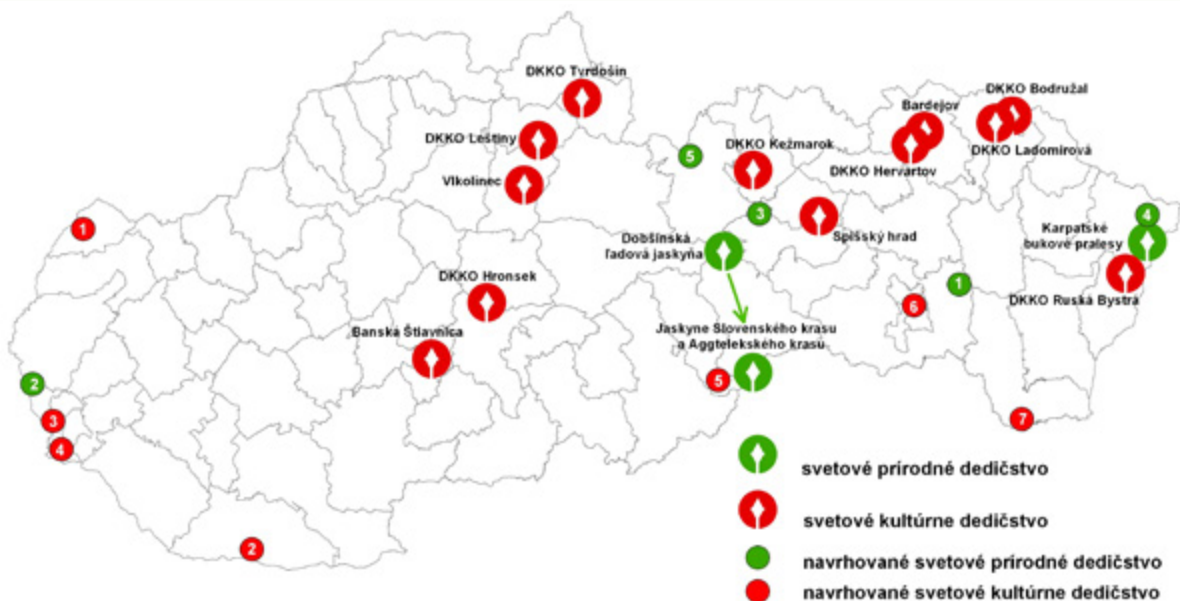
– tajchov), (Cartagena, 1993)

- **Bardejov** – mestská pamiatková rezervácia aj s ochranným pásmom vrátane židovského suburbia (Cairns, 2000)
- **Drevené kostoly** slovenskej časti Karpatského oblúka (drevené kostoly – Hervartov, Tvrdošín, Leštiny, Kežmarok, Hronek vrátane zvonice, Bodružal, Ladomirová, Ruská Bystrá) a ich ochranné pásma (Quebec, 2008).

v rámci prírodného dedičstva

- **Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu** (Berlín, 1995), ku ktorým v roku 2000 pribudla **Dobšinská ľadová jaskyňa** vrátane Stratenskej jaskyne a jaskyne Psie dieiry ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča (Cairns, 2000),
- **Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy** (Christchurch, 2007; rozšírenie v roku 2011 a 2017); spoločná lokalita 12 krajín Európy s celkovým počtom 82 komponentov. Zo SR ide o 4 lokality: Stuzica - Bukovské vrchy, Havešová, Rožok a Vihorlat.

Mapa 019 | Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo

Zdroj: SAŽP

DKKO – Drevené kostoly slovenskej časti Karpatského oblúka

Lokality navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva

Medzi navrhované lokality, príp. zaradené do výberu na nomináciu do SD k roku 2018 za SR patria:

v rámci kultúrneho dedičstva

1. **Pamiatky Velkej Moravy** – Slovanské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch (spoločne s Českom)
2. **Pevnostný systém** na sútoku riek Dunaja a Váhu v **Komárne-Komárome** (spoločne s Maďarskom)
3. **Pamätník Chatama Sófera** (Bratislava)
4. **Limes Romanus** – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji (spoločný návrh s Nemeckom, Rakúskom a Maďarskom; na Slovensku Iža a Rusovce)
5. **Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami** (predpokladaný spoločný návrh s Maďarskom)

6. Koncept **šošovkovitého historického jadra mesta Košice**
7. **Tokajská vinohradnícka oblasť** – súbor vinohradníckych pivníc (Černov, Veľká Trňa, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Černochovo, Bara, Viničky; pričlenenie k schválenej Tokajskej vinohradníckej oblasti v Maďarsku).

v rámci prírodného dedičstva

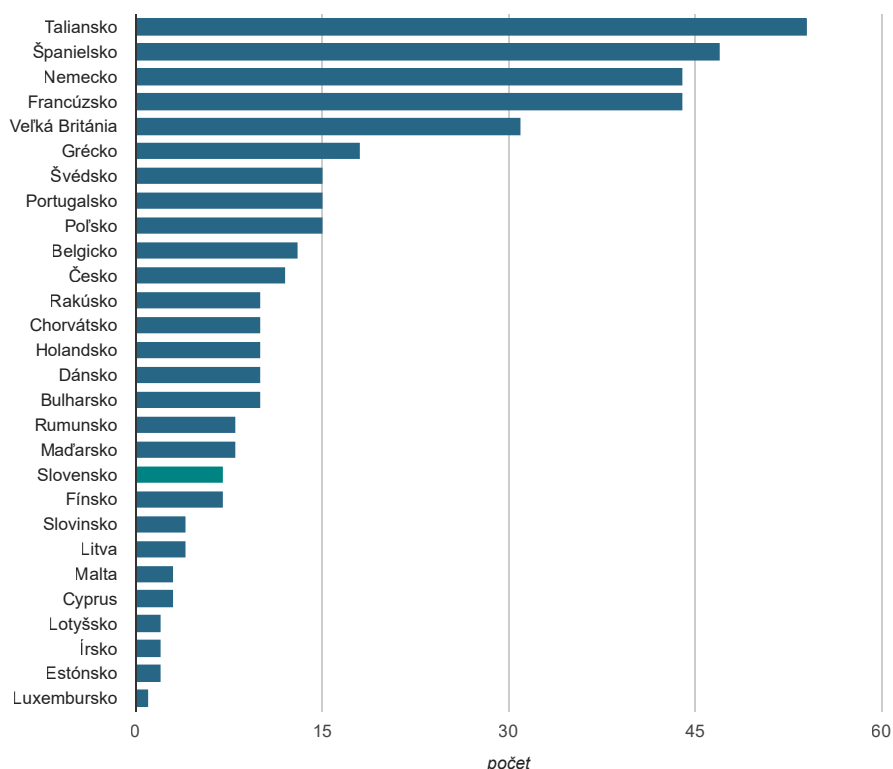
1. **Gejzír v Herľanoch**
2. **Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne** (predpokladaný spoločný návrh s Českom, Rakúskom a Maďarskom)
3. **Krasové doliny Slovenska** (doplnenie návrhu Rokliny Slovenského raja)
4. **Mykoflóra Bukovských vrchov**
5. **Prírodné rezervácie Tatier** (predpokladaný spoločný návrh s Poľskom)
6. **Originálne lúčne pasienky na Slovensku.**

V roku 2018 si Slovensko pripomenulo **25. výročie zápisu prvých troch slovenských lokalít** (Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia, Vlkolinec, Spišský hrad a pamiatky okolia) na Zoznam SD UNESCO. Pri tejto príležitosti sa vo všetkých troch lokalitách konali podujatia a programy venované nielen pripomenutiu zápisu, ale aj zhodnoteniu jeho významu.

Nominačný projekt Hranice Rímskej ríše – Dunajský Limes (Frontiers of the Roman Empire – the Danube Limes), ktorý bol **spracovaný** v štvorstrannej spolupráci Nemecka, Rakúska, Slovenska a Maďarska a k 1. februáru 2018 **predložený** Cen-

tru svetového dedičstva UNESCO v Paríži, bol počas roka 2018 predmetom odborného posudzovania zo strany Výboru svetového dedičstva a jeho poradných orgánov. Súčasťou procesu posudzovania bola hodnotiacia misia ICOMOS (Poradného orgánu Výboru svetového dedičstva), ktorá bola zameraná na in situ posúdenie stavu zachovania, ochrany a prezentácie nominovaných pamiatok. Nominácia získala **pozitívne hodnotenie a odporúčenie** ICOMOS na jej zápis do Zoznamu SD. V dôsledku náhlej zmeny v maďarskej časti nominácie sa však zápis zatiaľ nemohol uskutočniť a predpokladá sa v horizonte 2020 – 2022.

Graf 064 I Medzinárodné porovnanie počtu lokalít svetového dedičstva

Zdroj: UNESCO

Poznámka: Stav k roku 2018

Dôležitým momentom pri naplňaní požiadaviek súvisiacich s **česko-slovenskou nomináciou Pamiatok Veľkej Moravy**: Slovenské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch bolo dopracovanie projektu lávky ponad rieku Moravu, ktorá po dlhej dobe opätovne spojí pamiatky, ktoré boli počas existencie Veľkomoravskej ríše súčasťami jedného sídelného celku. Lávka bude sprístupnená a odovzdaná do užívania obyvateľom i návštevníkom lokality v auguste 2019.

GEOPARKY

Geoparky predstavujú územia vedeckej dôležitosti nielen z aspektu geologického, ale aj z hľadiska ich archeologickej, montanistickej, kultúrno-historickej či etnografickej osobitosti európskeho významu. Sú v súlade so stratégiou udržateľného rozvoja a okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť vrátane vzdelávania, môžu byť významným aspektom pre miestny rozvoj smerujúci k novým ekonomickým a kultúrnym aktivitám regiónu, paralelne s úsilím ochrany a zachovania geologického bohatstva Slovenska.

Geoparky ako nástroj podpory regionálneho, miestneho a obecného rozvoja a tiež ako súčasť integrovanej starostlivosti o krajinu majú na Slovensku vysoký potenciál založený práve na využívaní jedinečného prírodného a kultúrneho dedičstva vo väzbe na pestrosť geologickej stavby a možnosti v poskytovaní služieb cestovného ruchu, ktorý výhľadovo predstavuje významnú oblasť národného hospodárstva.

SR sa geoparkom venuje od roku 2002, pričom im svoju systematickú podporu vyjadrila schválením a realizáciou **Návrhu koncepcie geoparkov SR** v roku 2008 a následne jeho aktualizáciou v roku 2015 (koncepcia), ako aj prijatím **Akčného plánu pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej Koncepcie geoparkov SR**.

V zmysle koncepcie a tiež v súlade s usmernením organizácie UNESCO bola tiež v roku 2015 konštituovaná **Medzirezortná komisia Siete geoparkov SR** (komisia) so štatútom poradného orgánu ministra životného prostredia SR, ktorá zároveň plní úlohy národnej komisie pre geoparky a reprezentuje riadiaci výbor **Siete geoparkov SR** (sieť) vyhlásenej v roku 2016.

V roku 2018 boli na Slovensku prevádzkované **tri územia geoparkov**, ktorým bol v roku 2016 udelený titul **Geopark Slovenskej republiky**. Išlo o:

- Banskoštiavnický (BŠG),
- Banskobystrický (BBG) a
- cezhraničný slovensko-maďarský Novohradský geopark (NNG) s medzinárodným názvom Novohrad-Nógrád

Pod záštitou národných komitétov ICOMOS SR a ČR sa v Bratislave uskutočnila **medzinárodná vedecká konferencia Interpretácia a prezentácia kultúrneho dedičstva Veľkej Moravy**. Jej cieľom bolo prezentovať najnovšie vedecké poznatky vo výskume, interpretácii a prezentácii kultúrneho dedičstva Veľkej Moravy a tiež prispieť k hodnotiacemu procesu nominácie do Zoznamu SD UNESCO.

UNESCO geopark, ktorý sa stal v roku 2010 členom Európskej siete geoparkov (EGN) a Globálnej siete geoparkov UNESCO (GGN).

Popri nich sa na viacerých potenciálnych územiach Slovenska vyvíjali aktivity, ktoré by v budúcnosti mohli viesť k vytvoreniu ďalších geoparkov, ako napríklad v území Malých Karpát a Zemplína.

V roku 2018 bola spolupráca na úrovni komisie sústredená o. i. na prípravu a realizáciu **výstavy Geoparky SR – ochrana neživej prírody a podpora cestovného ruchu v priestoroch FPV UMB Banská Bystrica**. V spolupráci s OZ LIBETHA pre BBG bolo z prostriedkov ÚV SR, Sekcie územného rozvoja, zrealizované podujatie **Cesta medi – Cesta Fugerrovcov**. Ďalej bola zástupcami potenciálneho územia geoparku z Malých Karpát zorganizovaná odborná konferencia **Geopark – nástroj podpory regionálneho rozvoja a turizmu**, zameraná na význam, budovanie a manažment geoparkov v SR a ČR, ich legislatívne rámce a novovznikajúci Geopark Malé Karpaty. So zástupcami BŠG boli pripravované podklady do projektu **Komplexné využitie potenciálu banického dedičstva v lokalite Banskej Štiavnice prostredníctvom produktov zážitkového turizmu** na základe vyhlásenej výzvy ÚV SR, zameranej na podporu regionálneho rozvoja pre rok 2018.

Aktivity v územiach geoparkov boli v roku 2018 sústredené hlavne na zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti v tejto oblasti so zameraním sa na vzdelávacie a osvetové programy a riešenie odbornej náplne geoparkov. Išlo napr. o **Týždeň Európskych geoparkov**, medzi ktorého hlavné aktivity patrilo environmentálno-edukačné podujatie **Objavuj Novohrad-Nógrád UNESCO geopark**, kultúrno-spoločenské, športové, turistické a poznávacie podujatie **Medvešský fotomaratón OLYMPUS**, informačno-prezentačné podujatie **Žijem v území BŠG a BBG**, ako aj podujatie zamerané na vedenie odbornej exkurzie s témou **Piargsky vodohospodársky systém v BŠG** a kreatívneho dňa **Letný tábor v NNG**.

ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE

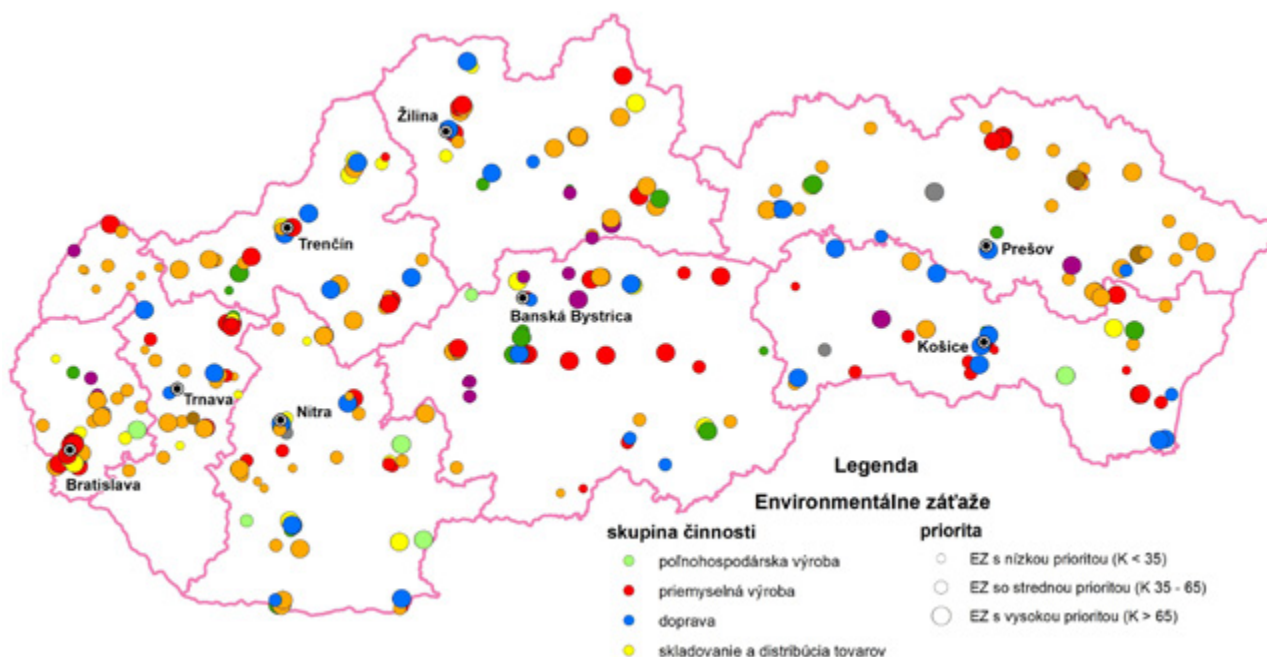
Zhromažďovanie údajov a poskytovanie informácií o environmentálnych záťažach na území SR zabezpečuje **Informačný systém environmentálnych záťaží (IS EZ)**. Na konci roka 2018 bolo v IS EZ **evidovaných 1 765 lokalít** (2 000 registračných listov, lebo niektoré lokality sú v 2 častiach registra), pričom v **registri častí A (pravdepodobné environmentálne záťažce)** bolo 882 lokalít, v registri **častí B (environmentálne záťažce)** bolo 313 lokalít, v registri **častí C (sanované a rekultivované lokality)** bolo 805 lokalít, v registri časti A a súčasne v registri časti C bolo 113 lokalít, v registri časti B a súčasne v registri časti C bolo 122 lokalít.

V roku 2018 pokračovali procesy **určovania povinných osôb** na úseku environmentálnej záťažce. Po zastavení konania o určení povinnej osoby podľa zákona č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťažce a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov bolo MŽP SR určené ako príslušné ministerstvo na 10 lokalitách s environmentálnou záťažcou. Preverených

bolo 5 hlásení o podozrení na prítomnosť environmentálnej záťažce, identifikované boli 3 nové lokality s výskytom environmentálnej záťažce. V rámci plnenia úloh súvisiacich s problematikou EZ boli v roku 2018 aktualizované údaje v registračných listoch 333 lokalít v IS EZ. V teréne bolo obhliadnutých 26 lokalít.

Každá záverečná správa, pri ktorej riešení sa zistilo a overilo závažné znečistenie územia spôsobené činnosťou človeka, musí obsahovať ako samostatnú časť analýzu rizika znečisteného územia podľa §16 ods. 6 zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach (geologický zákon) v znení neskorších predpisov. Tieto záverečné správy posudzuje a schvaľuje MŽP SR bez ohľadu na zdroj financovania. V roku 2018 na 3 zasadnutiach Komisie pre posudzovanie a schvaľovanie záverečných správ s analýzou rizika znečisteného územia bolo posúdených a schválených 10 záverečných správ s analýzou rizika znečisteného územia.

Mapa 020 I Prehľad environmentálnych záťažcí

Zdroj: SAŽP